KLUCZ ODPOWIEDZI · DLA NAUCZYCIELA

Sprawdzian z „Dziadów" cz. III

Grupa A

1. (1 pkt) **A**

2. (1 pkt) **C, E**

3. (3 pkt) **1–C, 2–A, 3–B** — po 1 pkt za parę

4. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: W tekście po omdleniu Konrada Duch z prawej strony mówi: „Precz — modlą się za nim". Za Konrada modli się Ewa — młoda panienka w domu pode Lwowem (scena IV), która czytała jego piosenki i postanawia pomodlić się „za tego, co te piosenki ogłosił"; modli się też ksiądz Piotr, który w scenie III przychodzi do celi, modli się nad Konradem i wypędza z niego złego ducha. Pokorna modlitwa obojga przeciwstawiona jest pysze Konrada i przyczynia się do jego ocalenia.
Punktacja: 1 pkt — wskazanie Ewy (scena IV: modli się za poetę, którego piosenki czytała) lub księdza Piotra (scena III: modli się nad Konradem i wypędza z niego złego ducha); 1 pkt — uzasadnienie: modlitwa ma ocalić Konrada, który w pysze buntu ociera się o bluźnierstwo — pokora i modlitwa przeciwstawione są jego pysze.

5. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Przed przemianą opisaną w Prologu Konrad był więźniem carskim, młodym patriotą zamkniętym w celi klasztoru bazylianów w Wilnie, wcześniej znanym jako Gustaw. Kluczowym elementem odpowiedzi jest wskazanie, że Gustaw to romantyczny kochanek z IV części Dziadów, bohater przeżywający nieszczęśliwą miłość, który w Prologu symbolicznie umiera jako indywidualista skupiony na własnym cierpieniu. Konrad pisze węglem na ścianie celi łaciński napis „GUSTAVUS OBIIT M.D.CCC.XXIII CALENDIS NOVEMBRIS" i „HIC NATUS EST CONRADUS M.D.CCC.XXIII CALENDIS NOVEMBRIS" („Umarł Gustaw… Tu narodził się Konrad"), co oznacza przemianę bohatera z kochanka w bojownika o wolność narodu — porzuca on miłość osobistą na rzecz miłości do ojczyzny. Aby dostać pełne punkty, należy wymienić dawne imię bohatera (Gustaw) oraz określić jego wcześniejszą rolę jako romantycznego kochanka z IV części dramatu. Warto też zaznaczyć, że przemiana ta wpisuje się w romantyczny model bohatera zbiorowego, który rezygnuje z własnego szczęścia dla sprawy narodowej. Pamiętaj, że same stwierdzenie „był więźniem" bez wskazania tożsamości Gustawa i kontekstu jego poprzedniej roli prawdopodobnie nie wystarczy na maksymalną liczbę punktów.
Punktacja: Przed przemianą był Gustawem (1 pkt); romantycznym kochankiem / bohaterem przeżywającym cierpienie z powodu nieszczęśliwej miłości, postacią z Dziadów cz. IV (1 pkt).

6. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Zdanie „Nazywam się Milijon — bo za milijony / Kocham i cierpię katusze" pochodzi z Wielkiej Improwizacji w III części „Dziadów" Adama Mickiewicza. Wcześniej Konrad mówi: „Ja i ojczyzna to jedno" – utożsamia się więc z całym narodem polskim i bierze na siebie cierpienie milionów rodaków pod zaborami. Jego ból, gniew i żądania kierowane do Boga stają się przez to wyrazem cierpienia całej zbiorowości, a nie tylko jednej osoby. Kluczowe elementy odpowiedzi: 1) „Milijon" oznacza cały naród (miliony cierpiących Polaków), z którym Konrad się utożsamia; 2) Konrad staje się rzecznikiem i reprezentantem wspólnoty narodowej, więc jego słowa nabierają rangi ponadindywidualnej. Warto dodać, że ta postawa wpisuje się w romantyczny prometeizm: Konrad, jak Prometeusz, buntuje się przeciw Bogu w imię cierpiących ludzi i żąda władzy nad duszami, by uszczęśliwić naród. Nie trzeba jej mylić z mesjanizmem, który w dramacie wyraża Widzenie ks. Piotra (Polska jako „Chrystus narodów"). Konrad nie wyrzeka się przy tym swojej indywidualności – nadal jest dumnym poetą świadomym swojej siły, ale tę siłę chce oddać w służbę narodu. Nie poprzestawaj na dosłownym przetłumaczeniu zdania – wyjaśnij jego ideowe znaczenie w kontekście sytuacji narodu pod zaborami.
Punktacja: Identyfikacja znaczenia: Konrad utożsamia się z całym narodem polskim, mówiąc w jego imieniu i wyrażając zbiorowe cierpienie (1 pkt); wskazanie, że zdanie podkreśla reprezentatywność jednostki wobec wspólnoty – Konrad jako głos/rzecznik milionów cierpiących Polaków, co nadaje jego słowom rangę ponadindywidualną (1 pkt).

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Konrad w Wielkiej Improwizacji żąda od Boga przede wszystkim władzy nad duszami ludzkimi, czyli rządu dusz, by móc poprowadzić naród ku wyzwoleniu i szczęściu. Domaga się tej władzy niemal jako równy od równego — co jest bluźnierczym szczytem jego pychy. Konrad stawia się na pozycji poety-wieszcza, który czuje i cierpi więcej niż cały naród, i twierdzi, że miłuje go bardziej niż Bóg, który jest jedynie mądrością, a nie uczuciem. Kulminacyjnym momentem jest niemal wypowiedziane bluźnierstwo, gdy Konrad urywa zdanie „Krzyknę, żeś Ty nie ojcem świata, ale…", a słowo „Carem!" wypowiada Głos Diabła; bohater pada zemdlony, co ratuje go przed potępieniem. Wzorcowa odpowiedź musi zawierać dwa elementy: żądanie władzy nad duszami (rządu dusz) oraz pychę i buntowniczą postawę Konrada wobec Boga, który jest oskarżany o obojętność na cierpienie narodu. Pamiętaj, że samo wskazanie „władzy" bez wyjaśnienia jej celu i kontekstu buntu może nie wystarczyć do zdobycia pełnych 2 punktów.
Punktacja: Żądanie miłości nad ludźmi / rządu dusz (władzy nad ludzkimi sercami i czynami) (1 pkt); uzasadnienie, że chce uszczęśliwić naród/ludzkość lub że czuje się równy Bogu w sile twórczej i miłości do ludzi (1 pkt).

8. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Romantyczna improwizacja była uznawana za dowód geniuszu poetyckiego, ponieważ stanowiła spontaniczne, nieprzemyślane wcześniej tworzenie poezji w natchnieniu — bez żadnego przygotowania czy korekty, co świadczyło o bezpośrednim kontakcie twórcy z siłami wyższymi. W romantyzmie wierzono, że prawdziwy geniusz nie potrzebuje reguł ani rzemiosła — jego słowa płyną wprost z duszy, natchnionej przez Boga lub naturę, co odróżniało poetę-wieszcza od zwykłego rzemieślnika słowa. W Dziadach cz. III Wielka Improwizacja Konrada jest najdoskonalszym przykładem tego zjawiska — bohater wygłasza monolog w ekstatycznym uniesieniu, tworząc na gorąco, ogarnięty szałem twórczym („Taka pieśń jest siła, dzielność, / Taka pieśń jest nieśmiertelność!"). Kluczowe jest, że improwizacja odsłaniała wnętrze poety — jego uczucia, bunt, miłość do narodu — bez żadnego filtra czy obróbki, a zatem była wyrazem absolutnie autentycznym, niepodrabialnym. Improwizator nie mógł niczego wcześniej obmyślić ani poprawić — to właśnie czyniło ten dar czymś niemal nadprzyrodzonym i niedostępnym dla przeciętnego człowieka. Pisząc odpowiedź, warto połączyć definicję improwizacji z romantyczną koncepcją poety-wieszcza i odwołać się bezpośrednio do sceny Wielkiej Improwizacji, by uzyskać pełną liczbę punktów.
Punktacja: Wskazanie, że improwizacja wymagała tworzenia poezji spontanicznie, bez przygotowania, co świadczyło o natchnieniu (1 pkt); wyjaśnienie, że romantycy łączyli natchnienie z boskim lub nadprzyrodzonym źródłem talentu, niedostępnym dla przeciętnych ludzi (1 pkt); stwierdzenie, że zdolność do natychmiastowego tworzenia doskonałych dzieł była dowodem wyjątkowości poety-wieszcza, obdarzonego przez Boga szczególną mocą twórczą (1 pkt).

9. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Zarzut Konrada pochodzi z kulminacyjnego momentu Wielkiej Improwizacji, gdy bohater w poetyckim uniesieniu wchodzi w polemikę z Bogiem, domagając się władzy nad duszami ludzkimi. Konrad oskarża Boga o to, że rządzi światem według zimnego, racjonalnego porządku, opartego na prawach rozumu i kosmicznej logiki, ale jest obojętny na cierpienie konkretnych ludzi, a zwłaszcza na ból narodu polskiego poddanego carskiej tyranii. Mądrość Boga oznacza tu doskonałe poznanie i rządzenie universum, natomiast brak miłości to niezdolność lub niechęć do wczucia się w los jednostek i zbiorowości, do odpowiedzi na ich krzyk bólem. Konrad stawia siebie jako poetę-bojownika wyżej niż Boga w kwestii uczucia, bo on sam kocha naród „milionami" serc i właśnie dlatego żąda rządu dusz, by móc mu zaradzić tam, gdzie Bóg pozostaje bezczynny. Aby uzyskać pełne punkty, należy wskazać, że zarzut ten jest bluźnierstwem wpisanym w romantyczny bunt prometejski, pokazać napięcie między rozumem a uczuciem jako wartościami centralnymi epoki oraz zaznaczyć, że Konrad przemawia w imieniu całego cierpiącego narodu, a nie tylko jako jednostka. Pamiętaj, że kluczowe jest połączenie wymiaru indywidualnego z narodowym oraz osadzenie zarzutu w kontekście filozoficznym romantyzmu, gdzie serce i uczucie były stawiane ponad chłodny rozum.
Punktacja: Wyjaśnienie, że Bóg według Konrada rządzi światem rozumnie/sprawnie, lecz bez uczucia do ludzi/bez troski o ich los (1 pkt); wskazanie, że zarzut dotyczy obojętności lub okrucieństwa Boga wobec cierpienia narodu polskiego/ludzkości (1 pkt); odniesienie do buntu Konrada przeciw Bogu jako tyranowi-carowi lub zestawienie z ideałem miłości, której Konrad domaga się od Boga jako warunku sprawiedliwych rządów (1 pkt).

Grupa B

1. (1 pkt) **C**

2. (1 pkt) **A, B**

3. (3 pkt) **1–C, 2–A, 3–B** — po 1 pkt za parę

4. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Określenie „Chrystus narodów" wywodzi się z mesjanistycznej filozofii romantycznej, którą w Dziadach cz. III wyraził Adam Mickiewicz przede wszystkim w Wielkiej Improwizacji i Widzeniu księdza Piotra. Polska była porównywana do Chrystusa, ponieważ — podobnie jak on — cierpiała niewinnie i była prześladowana przez silniejszych (rozbiory przez Rosję, Prusy i Austrię), co miało odpowiadać męce i ukrzyżowaniu. Ksiądz Piotr w swoim widzeniu oglądał Polskę jako naród-ofiarę, który przez cierpienie odkupi inne narody i przyniesie im wolność — tak jak Chrystus przez śmierć odkupił ludzkość. Kluczowym elementem tej analogii jest wiara w zmartwychwstanie: Polska, choć zniszczona i podzielona, miała zmartwychwstać i stać się wyzwolicielką innych uciśnionych ludów Europy. Aby uzyskać pełne punkty, należy wskazać dwa filary tej idei: po pierwsze niewinne cierpienie Polski jako ofiara złożona przez naród wybrany, po drugie mesjanistyczne posłannictwo — Polska zmartwychwstaje i wyzwala innych. Pamiętaj, by odwołać się do konkretnej sceny z lektury, najlepiej do Widzenia księdza Piotra, gdzie ta symbolika jest najpełniej rozwinięta.
Punktacja: Wskazanie, że Polska – podobnie jak Chrystus – cierpiała i poświęcała się za innych (1 pkt); wskazanie, że według romantyków (mesjanistów, np. Mickiewicza) cierpienie i rozbiory Polski miały sens odkupieńczy – Polska miała zmartwychwstać i przynieść wolność innym narodom Europy (1 pkt).

5. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Mesjanizm to przekonanie o szczególnej, zbawczej misji dziejowej narodu lub jednostki, wybranych do odkupienia świata przez cierpienie. Słowo pochodzi od hebrajskiego „Masziach" (po grecku „Christos"), co oznacza „Pomazaniec" lub „Zbawiciel" — pierwotnie odnosiło się do oczekiwanego przez Żydów wyzwoliciela. W kontekście romantycznego mesjanizmu polskiego, którego wyrazem są „Dziady cz. III", naród polski był postrzegany jako „Chrystus narodów" — tak jak Chrystus umarł i zmartwychwstał dla zbawienia ludzkości, tak Polska przez rozbiory i cierpienie miała odkupić wolność wszystkich uciśnionych narodów Europy. Tę ideę Mickiewicz wyraża wprost w „Widzeniu Księdza Piotra", gdzie Polska zostaje ukazana symbolicznie jako ukrzyżowana ofiara. Aby otrzymać pełne punkty, uczeń musi wskazać zarówno etymologię słowa (hebrajskie lub greckie źródło, związek z pojęciem Zbawiciela lub Mesjasza), jak i jego znaczenie ideowe w kontekście romantycznego myślenia o Polsce jako narodzie-ofierze z odkupieńczą misją dziejową.
Punktacja: Wyjaśnienie, że mesjanizm to wiara w przyjście Mesjasza (zbawiciela) lub doktryna o zbawczej misji narodu/jednostki (1 pkt); wskazanie, że słowo pochodzi od hebrajskiego „Maszijach" (Mesjasz) oznaczającego „pomazaniec" lub od greckiego „Christos" o tym samym znaczeniu (1 pkt).

6. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Bluźnierstwo Konrada w scenie Wielkiej Improwizacji zostaje przerwane przez omdlenie bohatera — Konrad traci przytomność w chwili, gdy ma wypowiedzieć najstraszniejsze słowo skierowane przeciw Bogu. To milczenie Konrada wypełnia diabeł (Evil Spirit / zły duch), który dokańcza jego niedopowiedziane bluźnierstwo, szeptem dopowiadając słowo „carem". Mickiewicz celowo konstruuje tę scenę tak, by Konrad nie był osobiście winny wypowiedzenia bluźnierstwa — bohater zostaje niejako uratowany przez omdlenie, co ma znaczenie dla jego dalszych losów i możliwości zbawienia. Kluczowe jest więc wskazanie dwóch elementów: po pierwsze, że przeszkodą jest omdlenie (utrata przytomności) samego Konrada, a po drugie, że to właśnie diabeł, nie człowiek, wypowiada owo bluźnierstwo. Scena ta wpisuje się w romantyczny motyw walki o duszę człowieka między siłami dobra i zła, a jej dramatyzm polega na granicy, której Konrad sam nie przekracza. Pamiętaj, że odpowiedź musi zawierać oba elementy — samo omdlenie bez wskazania diabła lub odwrotnie — to niepełna odpowiedź, za którą dostaniesz tylko 1 punkt.
Punktacja: Bluźnierstwo Konrada przerywa szatan/diabeł (1 pkt); szatan dokańcza słowa Konrada, wypowiadając bluźnierstwo przeciw Bogu (1 pkt).

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Widzenie księdza Piotra to mistyczna scena z III części Dziadów Mickiewicza, w której tytułowy mnich otrzymuje prorocze objawienie dotyczące losów Polski i jej mesjanistycznej roli. W wizji pojawia się postać ukrzyżowanego narodu — Polska przedstawiona jest jako Chrystus narodów, a krzyż, na którym naród zostaje rozpięty, jest ukuty „z trzech wyschłych ludów, jak z trzech twardych drzew" — to trzech zaborców: Rosja, Prusy i Austria. Aby otrzymać pełne punkty, uczeń musi jednoznacznie wskazać, że trzy drzewa (trzy wyschłe ludy) odnoszą się do trzech mocarstw rozbiorowych, które zniewolily Polskę, oraz powiązać ten obraz z ideą mesjanizmu narodowego — Polska cierpi jak Chrystus, ale jej męka ma zbawczy sens dla całej Europy lub ludzkości. Warto też zaznaczyć, że wizja ma charakter typowo romantyczny: łączy sferę religijną z narodową i polityczną, a cierpienie narodu zostaje wpisane w porządek boski. Dodatkowym atutem odpowiedzi będzie odwołanie do kontekstu historycznego — rozbiorów z lat 1772, 1793 i 1795 — oraz do mesjanizmu jako filozofii epoki romantyzmu, głoszącego odkupicielską misję Polski. Pamiętaj, że samo wymienienie trzech zaborców bez powiązania z symboliką cierpienia i mesjanizmem może nie wystarczyć do zdobycia maksymalnej liczby punktów.
Punktacja: Trzy wyschłe ludy / trzy drzewa to trzy państwa zaborcze (Rosja, Prusy, Austria), z których zbudowano krzyż męki Polski (1 pkt); krzyż „na całą Europę ramiona" — cierpienie narodu ukazane jako męka Chrystusa, zapowiedź jego odkupienia (1 pkt).

8. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Psychomachia to motyw literacki wywodzący się ze starożytności i średniowiecza, oznaczający walkę dobra ze złem o duszę człowieka, toczoną przez personifikowane siły lub byty nadprzyrodzone. W Dziadach cz. III Mickiewicz ukazuje tę walkę najwyraźniej w Prologu, gdzie nad duszą Gustawa-Konrada ścierają się aniołowie i demony, a przemiana bohatera z kochanka w bojownika o wolność narodu jest bezpośrednim efektem tego duchowego zmagania. Kolejnym kluczowym miejscem jest Wielka Improwizacja, w której Konrad prowadzi wewnętrzną i zewnętrzną walkę z Bogiem, kusząc los bluźnierstwem, a szatan czeka, by pochwycić jego duszę w chwili słabości — zostaje jednak powstrzymany przez modlitwę księdza Piotra. Scena egzorcyzmów w więzieniu również wpisuje się w ten motyw, gdyż ukazuje dosłowne starcie sił piekielnych z siłami dobra w walce o Konrada. Aby uzyskać pełne punkty, uczeń powinien zdefiniować pojęcie, wskazać co najmniej dwie konkretne sceny z dramatu oraz wyjaśnić, w jaki sposób psychomachia łączy się z romantyczną wizją bohatera jako jednostki wyjątkowej, rozpiętej między siłami kosmicznymi. Pamiętaj, że sama definicja bez odniesień do tekstu nie wystarczy — egzaminator oczekuje analizy konkretnych scen i postaci dramatu.
Punktacja: 1 pkt — definicja psychomachii: alegoryczny motyw walki sił dobra i zła o duszę człowieka (tradycja antyczna/chrześcijańska; termin z poematu Prudencjusza); 1 pkt — manifestacja w dramacie: walka diabłów i aniołów o duszę Konrada podczas/po Wielkiej Improwizacji, egzorcyzm ks. Piotra w scenie III; 1 pkt — interpretacja ideowa: psychomachia wyraża romantyczny konflikt między pychą/buntem a pokorą i wiarą — zbawienie przez pokorę ks. Piotra.

9. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Aby uzyskać pełne 3 punkty, odpowiedź musi precyzyjnie wyjaśnić istotę obu postaw i wskazać różnicę między nimi. Prometeizm Konrada, widoczny przede wszystkim w scenie Wielkiej Improwizacji, polega na buncie jednostki przeciwko Bogu — Konrad domaga się od Boga władzy nad duszami, stawia się na równi ze Stwórcą, a nawet wyżej, gdyż uważa, że kocha naród mocniej niż Bóg. Jest to postawa pychy i indywidualizmu: jeden człowiek-poeta pragnie samodzielnie, własną mocą wybawić ludzkość, bez pokory i bez zgody Bożej. Mesjanizm księdza Piotra, objawiony w scenie jego modlitwy i widzenia, to natomiast postawa pokorna i religijna — Polska jest tu przedstawiona jako Chrystus Narodów, cierpiący niewinnie dla odkupienia innych ludów, a jej zmartwychwstanie nastąpi z woli Bożej, nie przez ludzki bunt. Kluczowa różnica dotyczy więc źródła zbawienia i roli jednostki: u Konrada to własna, tytaniczna siła i pycha, u księdza Piotra — uniżenie się przed Bogiem i wiara w Jego opatrzność. W odpowiedzi warto też zaznaczyć, że Mickiewicz jako twórca zdaje się oceniać postawę Konrada krytycznie (upadek w obłęd, bluźnierstwo), podczas gdy wizję księdza Piotra przedstawia jako prawdziwą i zbawczą. Pamiętaj, by nie mylić mesjanizmu z prometeizmem — to dwa odrębne prądy ideowe, a wskazanie ich kluczowych wyznaczników jest warunkiem koniecznym pełnej odpowiedzi.
Punktacja: Prometeizm Konrada polega na buncie jednostki przeciw Bogu w imię własnej siły i pychy, żądaniu władzy nad duszami dla siebie (1 pkt); mesjanizm księdza Piotra zakłada pokorną wiarę w Bożą Opatrzność i zbawienie narodu przez cierpienie ofiarowane Bogu, nie własną wolę (1 pkt); kluczowa różnica: Konrad stawia się ponad Bogiem i działa z egocentryzmu, ksiądz Piotr podporządkowuje się Bogu i działa z pokory i miłości do narodu (1 pkt).

Skala ocen (orientacyjna, 19 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	18–19 pkt
dobry (4)	15–17 pkt
dostateczny (3)	10–14 pkt
dopuszczający (2)	6–9 pkt
niedostateczny (1)	0–5 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/polski/dziady-cz-iii**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.